Галазюк А.В.
студентка,
Науковий керівник: **Ємець О.В.**
кандидат філологічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ ЧАСУ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ТЕЇ ОБРЕХТ «ДРУЖИНА ТИГРА»)

Процеси людського мислення та мовлення беруть свій початок з терміну «концепт», який показує зміст поняття, процесу, відчуття та узагальнює його, тобто функціонує, як ядро та оболонка водночас. Багатофункціональність концепту яскраво виражена чи не в кожній дисципліні, зокрема в лінгвістиці: когнітивній лінгвістиці, лінгвокультурології, психолінгвістиці. Дефінція «концепту» з лінгвістичних позицій, яку ми використовуватимемо в дослідженні, представлена в лінгвістичній енциклопедії О. О. Селіванової, яка дає наступне визначення терміну, концепт – це інформаційна структура свідомості, різносубстратна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого [4, с. 57]. Мета дослідження – проаналізувати засоби реалізації КМ ЧАС в оригіналі та перекладі на матеріалі роману Теї Обрехт «Дружина тигра» та порівняти з вербалізацію КМ ЧАС в англійських прислів'ях. Концепт часу – це багатоаспектне явище, з властивою йому структурою, а саме: ядро та периферія. Ядро – це словникові значення тієї чи іншої лексеми, яка є іменем концепту. Периферія – це суб'єктивний досвід, що включає перцептивно-образний, асоціативний та оцінно-ціннісний рівень [1, с. 12]. У сучасній лінгвістиці дослідження концепту часу користується широкою популярністю серед науковців, таких як, О. В. Ємець, О. М. Кібалко, О. С. Левицька, Н.С. Гошилик, Н.С. Швець. Особливості репрезентації КМ ЧАС в перекладі співвідносяться зі схемними образами, згідно чого виділимо наступні групи прислів'їв:

1. ЧАС – ЖИВА ІСТОТА (ТВАРИНА/ПТАХ) – актуалізовано лексемою **time***: Time Rolls His Ceaseless Course* – Час невпинно біжить вперед; *A stitch in time saves nine* – На все свій час.

2. ЧАС – ТЕПЕРІШНЄ, МАЙБУТНЄ, МИНУЛЕ – актуалізовано лексемами: **today, tomorrow, once, hour, present, past**: *There Is No Time Like the Present* – Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні; *Minutes make hours* – Копійка гривню береже; *An hour in the morning is worth two in the evening* − Ранок вечора мудріший.

3. ЧАС – ПРОМІЖОК – актуалізовано лексичними одиницями**: назви днів тижня, місяці, пори року, назви свят):** *When three Thursdays come together* – Після дощику в четвер; *March come in like a lion, and goes out like a lamb* – Буває март – за всі місяці варт.

4. ЧАС – ЖИТТЯ: *He that has time has life* – Хто має час – має життя; *Gain time, gain life* – Той, хто виграв час – виграв життя.

5. ЧАС – ЛІКАР: *Time is a great healer* – Час найкращий лікар; *Nature, time, and patience are three great physicians* – Природа, час та терпіння – найкращі лікарі.

Аналіз структури КМ ЧАС в романі Теї Обрехт «Дружина тигра» дозволив виділити такі шляхи репрезентації:

1. ЧАС – ВІЙНА. Найчастіше використане метафоричне ядро – це традиційний спосіб вербалізації за допомогою лексичних одиниць: *time, once, evening, autumn, hour*. Периферія метафори репрезентована лексемами: *war, iron glove: «The forty days of the soul begin on the morning after death»* [7, p. 76], або *«Four years of butting heads with Iron glove had culminated in an incident»* [7, p. 56].

2. ЧАС – СМЕРТЬ. В романі концепт часу метафоризований як жива істота, набирає непереможних та всеохоплюючих масштабів божества, тому представлений в романі з великої літери, вербалізований наступним чином: *«Death in thousands of forms, standing in that hall with frankness and clarity – Death had size and color and shape, texture and grace. There was something concrete to it. In that room, Death had come and gone, swept by, and left behind a mirage of life – it was possible, he realized, to find life in Death»*. Крім того, уособлене поняття *смерть* має розмір, колір, форму, матеріал та грацію.

3. ЧАС – ЛІКАР, в романі актуалізовано великою кількістю медичної термінології та суміжними з медициною поняттями: «*But then came preparations for spring anatomy, and the long-awaited search for skull replicas. You'd think that, after the war, they would have had enough real*

skulls to go around» [7, p. 121]. Теа Обрехт актуалізувала КМ ЧАС як часову еволюцію народження-смерть, де ЛІКАР є посередник часу, який розраховує покрокове існування людини. Граматичне вираження КМ ЧАС – це використання *historical present* для зображення минулих подій за допомогою теперішнього часу: «*Still, there was a wedding. It* ***was*** *evening, the party in full swing, when an innkeeper from the nearby village came running down the drive in desperation.* ***It's*** *a strange scene to picture: doctors and their wives dancing to the alcohol-impaired efforts of the village trumpet players*» [7, p. 69]. Реальні події роману описані в умовному просторі, без зазначення назв країн, із зміненими назвами міст. В результаті, час в романі охоплює період сербських військових конфліктів та часи Другої Світової війни. Отже, КМ ЧАС в романі Теї Обрехт «Дружина тигра» актуалізована за допомогою існуючих схемних образів та лексичних одиниць, які співпадають з метафоричними зразками в англійських прислів'ях, проте значний інтерес викликають приклади актуалізації КМ ЧАС, що притаманні ідіостилю письменниці.

Список використаних джерел:

1. Гошилик Н.С. Інтегративна когнітивна модель концепту ЧАС / Н.С. Гошилик // Семантика мови і тексту: матеріали Х Міжнародної наукової конференції. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2009. – С. 60-62.

2. Ємець О. В. Принципи і етапи концептуального перекладу художніх текстів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Лінгвістика.* 2018. Вип. 31. С. 197–203.

3. Маслова В. Когнитивная лингвистика. – Минск: ТетраСистемс, 2004. – 256 с.

4. Селіванова О. Концептуальний аналіз: проблеми та принципи // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*: Зб. наук. праць. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. – Вип. 4. – С. 194–197.

5. Швець Н.С. Лексико-семантична актуалізація концепту часу / Н.С. Швець // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. − Луцьк, 2007. − № 4. − С. 162–166.

6. Lakoff G. and Johnson M. Metaphors We Live By / George Lakoff and Mark Johnson. – Chicago; London: The University of Chicago Press, 1980. – 242 p.

7. Obreht T.Tiger's wife. – New York; Weidenfeld & Nicolson Random House, 2011. – 337 p.